

DÒNG HỌ HOÀNG NGŨ GIÁP Ở THÔN KHUỒI TÁT XÃ QUY KỲ, HUYỆN ĐỊNH HÓA TỈNH THÁI NGUYÊN

Hà Thị Thu Thủy*, Hoàng Quốc Bảo

Trường Đại học Sư phạm – ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Huyện Định Hóa tỉnh Thái Nguyên là nơi sinh sống của nhiều dân tộc anh em. Mỗi tộc người thường có một vài họ gốc. Họ Hoàng là một trong số ít các dòng họ gốc của người Sán Chay ở địa phương. Một chi nhánh của dòng họ này, tên gọi là Hoàng Ngũ Giáp đã định cư lâu đời và đóng vai trò quan trọng đối với sự phát triển về mọi mặt của thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên.

Từ khóa: Dòng họ, Sán Chay, Hoàng Ngũ Giáp.

Trong quá trình hình thành làng bản của các dân tộc thiểu số khu vực miền núi phía Bắc Việt Nam, mỗi dòng họ đến định cư là một phần cấu thành. Dù dòng họ nào, nếp gia phong thời phong kiến cũng quan niệm cá nhân là một thành viên của những tổ chức hình vòng tròn đồng tâm: gia đình, dòng họ, làng xã, đất nước. Huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên là nơi sinh sống của nhiều dân tộc anh em Tày, Nùng, Dao, Sán Chay... với các họ lớn như Nông, Ma, Vi, Hoàng, Trần, Vương, La, Ninh... Trong đó, họ Hoàng là một trong số ít các dòng họ chính của người Sán Chay ở địa phương. Một chi nhánh của dòng họ này, tên gọi là Hoàng Ngũ Giáp, định cư tại thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên.

Theo số liệu điều tra dân số năm 2009, thôn Khuổi Tát có 51 hộ gia đình với 225 nhân khẩu. Trong đó, họ Hoàng Ngũ Giáp chiếm 34 hộ với 160 nhân khẩu. Cuốn sách “*Nhất bản Nam Hoa khai xuân tạo văn sử lưu hậu tử tôn*” của dòng họ cho biết tổ tiên họ Hoàng Ngũ Giáp sống ở thôn Đồng Bình, Na Đào Sơn, huyện Khâm Châu, phủ Liêm Châu, Quảng Đông, nước Đại Minh, nay thuộc huyện Hợp Phố, địa cấp thị Bắc Hải, Khu tự trị dân tộc Choang Quảng Tây. Vào thế kỷ XVII, ở Trung Quốc giặc cướp hoành hành, chiến loạn liên miên, nhà Minh sắp diệt vong,

nhà Thanh sắp lên thay thế cho nên tổ tiên dòng họ Hoàng nói riêng và người Sán Chay nói chung phải chạy sang Việt Nam lánh nạn vào khoảng nửa sau thế kỷ XVII [4, tr.31-34].

Như vậy, người Sán Chay đã có mặt ở Việt Nam ít nhất cũng trên 300 năm trước. Vào thời Lê Trung hưng (thế kỷ XV-XVI), trong những đoàn người từ duyên hải Quảng Đông đi lánh nạn đến đất Việt Nam có tổ tiên họ Hoàng Ngũ Giáp. Họ đi theo đường biển vào “Hạ Long mẫu” (huyện Hoàn Bồ, tỉnh Quảng Ninh ngày nay). Sau một thời gian sinh sống, cuối thế kỷ XVIII cộng đồng người này đã thâm nhập vào sâu nội địa đồng bắc Việt Nam như Bắc Giang, Lạng Sơn, Thái Nguyên, Bắc Kạn, Tuyên Quang, Phú Thọ. Trong quá trình đó, dòng họ Hoàng Ngũ Giáp cũng bị lưu lạc phân tán ở nhiều nơi [7] [8].

Đến nửa đầu thế kỷ XIX, gia đình ông Hoàng Pháp Thông định cư ở vùng thuộc phủ Thông Hóa, được chính quyền nhà Nguyễn bổ làm một chức quan thu thuế ở vùng Cao Bằng, Thái Nguyên [7] [8]. Một trong số các con trai của Hoàng Pháp Thông là Hoàng Diệu Hiền (ông tổ các nhánh Hoàng Ngũ Giáp hiện nay ở các xã Quy Kỳ, Tân Thịnh và Tân Dương huyện Định Hóa), có bốn người con trai gái lần lượt là Thượng, Tăng, Biên, Tự. Cả bốn anh em này cùng sống với mẹ và làm thuê mướn ở các làng xa nhau, có lúc không có liên lạc gì, sống vô cùng gian khổ. Về sau cả mấy anh em mới quay về cùng nhau phát

*Tel: 0912 804549

nuong, dần dần mới khá lên chút. Anh cả là Thượng đã từng được học một chút ít nên về sau có được làm Chánh quản nhưng lại không có con nối dõi. Mấy người anh em này về sau chuyển từ làm mướn sang làm ruộng nước, được một thời gian ngắn lại ở Kim Phượng (Định Hóa) thì lại kéo lên Khuổi Náng, Khuổi Pét, Đàng Mò (thuộc Bình Trung và Quy Kỳ). Về phần người con trai thứ ba là Hoàng Đình Biên về sau sinh được ba người con trai là Hoàng Đình Kim, Hoàng Đình Báu và Hoàng Đình Tài. Cả ba người này đều đã đến khu vực xã Bình Trung và xã Quy Kỳ. Hoàng Đình Kim (1883 -1961) vào năm 1918 đã đem gia đình từ Bắc Kạn đến cư trú ở Coóc Quang [7]. Con trưởng Hoàng Đình Kim là Hoàng Kim Quý (sau này lấy tên là Hoàng Văn Nhất) cùng con cháu sống ở đó cho đến ngày nay.

Bản Coóc Quang hồi đó hoang vu rậm rạp, chỉ có ít người Tày đi lại qua đây. Tuy nhiên người Tày làm Quán mán bao gồm vùng ảnh hưởng đến cả đất Coóc Quang. Quán mán Tày nói với Hoàng Đình Kim rằng về Coóc Quang để trông một miếu thổ công (sau này dân làng hàng năm mừng hai tháng sáu âm lịch mỗi nhà góp một ít lễ cúng thổ công, cho đến gần đây người ta mới dỡ đi xây nhà văn hóa thôn trên nền miếu cũ đó) và vỡ mấy mẫu ruộng hoang, đồng thời mời thầy pháp về trấn trị tà khí ma quỷ. Sau đó Hoàng Đình Kim còn lôi kéo được một số gia đình những người đồng tộc Sán Chay của các họ khác cùng đến ở Coóc Quang, đó là những ông tổ của các họ Trần Trái Quy, Trần Thâu Ngu, Vương Ngọc Hoàng cùng ở Khuổi Tát ngày nay. Nhóm người đến bản Coóc Quang “khai sơn phá thạch” do Hoàng Đình Kim dẫn đầu này trở thành cơ sở của những dòng họ ở thôn về sau và dòng Hoàng Ngũ Giáp trở thành dòng họ lớn hơn cả, các con cháu anh em với Hoàng Đình Biên và trên Hoàng Đình Biên lan tỏa ra các thôn bản lân cận trong xã An Lạc và các xã khác của huyện Định Hóa [7].

Có thể xem lịch sử khai hoang và thành lập Khuổi Tát không tách rời với sự nghiệp xây dựng và phát triển của dòng họ Hoàng Ngũ Giáp. Hoàng Đình Kim có hai con trai là Hoàng Văn Nhất và Hoàng Văn Lợi. Chi của Hoàng Văn Nhất tiếp tục sinh sống ở đây, trong khi chi của Hoàng Văn Lợi di cư xuống địa bàn xã Tân Dương, cả hai chi họ đều phát triển nhanh chóng. Con cháu Hoàng Văn Nhất phát triển từ một hộ với không đầy mười nhân khẩu đến nay lên 34 hộ với khoảng 160 nhân khẩu (chiếm khoảng 2/3 số hộ và nhân khẩu trong thôn Khuổi Tát) và cũng do trải qua quá trình khai hoang, mở mang đất nông nghiệp, đất rừng lâu dài từ 3 - 4 thế hệ nên họ Hoàng Ngũ Giáp cũng sở hữu khoảng 3/4 diện tích đất tự nhiên của thôn với diện tích 250 hecta.

Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công, Hoàng Văn Nhất được nhân dân tín nhiệm cử làm Chủ tịch Lâm thời của Ủy ban nhân dân xã An Lạc trong thời gian 8/1945 đến cuối 1946 (đến năm 1970 xã An Lạc mới đổi tên thành xã Quy Kỳ). Ghi nhận thành tích trong cuộc kháng chiến lâu dài và anh dũng của dân tộc, năm 1996 Nhà nước trao tặng Huy chương kháng chiến hạng Nhì cho ông Hoàng Văn Nhất. Trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mĩ, con cháu dòng họ Hoàng Ngũ Giáp tích cực giúp đỡ che chở cán bộ cách mạng hoạt động và hăng hái sản xuất đóng góp cho kháng chiến như: tham gia dân công chiến dịch Điện Biên Phủ. Trong những năm chiến tranh biên giới Tây Nam, biên giới phía Bắc và trong sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc, hàng chục thanh niên họ nhập ngũ chiến đấu và phục vụ chiến đấu trong các chiến trường. Đảng viên dòng họ Hoàng Ngũ Giáp trong Chi bộ Đảng của thôn tham gia lãnh đạo nhân dân tại địa phương thực hiện các mục tiêu kinh tế - xã hội [7] [9].

Về nhân khẩu họ Hoàng Ngũ Giáp nói chung còn có liên hệ và biết rõ về nhau thì ước tính có khoảng 200 - 250 người. Địa bàn cư trú của những người cùng họ này đều trong huyện Định Hóa gồm có: ở xóm Đồng Muồng

(xã Tân Thịnh), xóm Tân Tiến (xã Tân Dương), các xóm Đồng Hâu, Khuôn Câm và thôn Khuổi Tát (xã Quy Kỳ) là nơi đông nhất. Theo những người cao tuổi và các thầy cúng trong họ thì con cháu dòng họ Hoàng Ngũ Giáp ngoài huyện Định Hóa còn có ở Yên Sơn, Sơn Dương và Chiêm Hóa (Tuyên Quang), Đồng Hỷ và Phú Lương (Thái Nguyên). Do thất lạc đã lâu năm nên không rõ những nhánh kia hiện giờ phát triển như thế nào [6] [7] [9].

Con cháu dòng họ Hoàng Ngũ Giáp ở thôn Khuổi Tát còn tự gọi họ của mình bằng những tên khác như là Hoàng Ngũ Tinh (tức Hoàng năm sao, một biến thể từ Hoàng Ngũ Giáp), Hoàng Đại Đầu (tức Hoàng đầu to, ý nghĩa là tự tôn dòng họ mình là họ nhiều chữ nghĩa, sách vở), Hoàng Hiếu Ngân (tức Hoàng Tang Bạc, xuất phát từ tập quán tang ma đặc trưng của họ mình) và cũng tương tự như thế ở các họ khác như: họ Hoàng Tam Giáp gọi khác là Hoàng Ba Vạch (vì hình chữ Tam (三) có ba vạch), Vương Ngọc Hoàng có lúc gọi là Vương Đại Tử, Vương Phi Tử (tức Vương bụng to, Vương bụng phệ). Họ Hoàng Ngũ Giáp từ nhiều thế hệ trở lại đây cũng có thầy cúng của riêng dòng họ mình mặc dù các thủ tục cúng bái không có nhiều khác biệt, trong họ còn giữ được nhiều đồ nghề của thầy cúng như: áo, mũ, kèn, kiếm, chiêng, mõ, lệnh bài và cả trang phục truyền thống [7] [8].

Về tên gọi Hoàng Ngũ Giáp, *Giáp* (甲) là can đầu trong mười Thiên can, nó cũng mang nghĩa là áo ngoài, lớp mai, vỏ của động vật. Theo cuốn “*Cơ cấu tổ chức của làng Việt cổ truyền ở Bắc Bộ*” của tác giả Trần Từ, nêu *ngõ, xóm và họ* là những cơ cấu hiển hiện, những cơ cấu nổi của sinh hoạt làng mạc thì *giáp* là một cơ cấu có phần ẩn tàng. Cho nên, trong ngôn ngữ hàng ngày, người nông dân Việt ở Bắc Bộ dễ đánh đồng *giáp* với thôn, xóm, làng. Tuy nhiên, *Giáp* lại là một tổ chức xuất hiện ở Trung Quốc, muộn nhất cũng dưới triều nhà Đường (thế kỷ VII - X) với tư cách đơn vị hành chính cấp *huong* và du nhập

vào Việt Nam qua bộ máy chính quyền đô hộ. *Giáp* tồn tại lâu dài trong thiết chế hành chính nhưng sử cũ chỉ nhắc đến mà không tả rõ nội dung. *Giáp* trước thế kỷ XIX, có lẽ còn là một tổ chức được xây dựng trên cơ sở địa vực. Trên cơ sở những hiểu biết về tổ chức *giáp* và nhất là *giáp* lại có nguồn gốc từ Trung Quốc, tác giả mạnh dạn đưa ra giả thuyết giải thích về tên gọi Hoàng Ngũ Giáp như sau: Trong tất cả các họ của người Sán Chay thì họ Hoàng hiện nay là họ có nhiều Giáp hơn cả, ví dụ như: Hoàng Tam Giáp, Hoàng Tứ Giáp, Hoàng Ngũ Giáp, Hoàng Thập Giáp. Ngoài ra, các họ không phải Giáp là Hoàng Vương, Hoàng Bách Vương, Hoàng Quan Âm, Hoàng Ngọc Hoàng, Hoàng Nam Hoa, Hoàng Táo Quân, Hoàng Dóng, Hoàng Chai Vải v.v... Có thể tất cả những dòng họ Hoàng Giáp này (thậm chí cả những họ Hoàng không phải Giáp còn lại) xưa kia có chung một gốc tổ là họ Hoàng Giang Hạ - một dòng họ lớn ở một địa vực cư trú rộng phía Nam Trung Hoa, chia thành từng *giáp* như những đơn vị hành chính dân cư từ Nhất Giáp cho đến Thập Giáp hoặc là trong thời gian loạn lạc cuối thế kỷ XVII ở Quảng Đông, những chi phái họ Hoàng đã thống nhất với nhau là phân nhánh ra các *giáp* thiên di sang Việt Nam để sau này cùng biết về cội nguồn chung qua *giáp*. Theo lối phỏng đoán trên, tên gọi Ngũ Giáp của dòng họ Hoàng Ngũ Giáp nói riêng và các *giáp* còn lại nói chung có liên quan đến tổ chức Giáp với tư cách đơn vị hành chính cấp cơ sở ở Trung Quốc.

Từ duyên hải nam Trung Hoa, chịu tác động của thời đại, tổ tiên họ Hoàng Ngũ Giáp cùng đồng bào mình rời quê hương đi tìm miền đất sinh tồn mới. Họ cộng cư lâu đời trên lãnh thổ Việt Nam và hình thành một dân tộc thiểu số có tên gọi là Sán Chay. Định cư và sinh sống trong hoàn cảnh mới, dòng họ Hoàng Ngũ Giáp ngày càng lớn mạnh và đóng vai trò quan trọng đối với sự phát triển về mọi mặt của thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên ngày nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Không Diễn (chủ biên), *Dân tộc Sán Chay ở Việt Nam*, Nhà xuất bản Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2002
- [2]. Nguyễn Long Thao, *Sơ thảo tính danh học Việt Nam*, xuất bản tại hải ngoại, 2003.
- [3]. Hoàng Văn Thụ, *Nhất bản Nam Hoa khai xuân tảo văn sử lưu hậu tử tôn*, Sách của dòng họ Hoàng Ngũ Giáp ở thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên.
- [4]. Hoàng Văn Thụ, *Nhất bản Nam quý bạch khẩu sử dụng*, Sách cúng của dòng họ Hoàng Ngũ Giáp ở thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên, bản sao năm 2002.

[5]. Trần Từ, *Cơ cấu tổ chức của làng Việt cổ truyền ở Bắc Bộ*, Nhà xuất bản Khoa học xã hội, Hà Nội, 1984.

[6]. Ông Hoàng Hữu Chí, 51 tuổi, cán bộ nghỉ hưu ở thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên

[7]. Ông Hoàng Văn Chức, 77 tuổi, thầy cúng ở thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên

[8]. Bà Hoàng Thị Lá, 78 tuổi, nông dân ở thôn Khuổi Tát, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên.

[9]. Ông Hoàng Văn Thụ, 49 tuổi, thầy cúng; thôn Khuôn Câm, xã Quy Kỳ, huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên.

SUMMARY

HOANG NGU GIAP'S FAMILY IN KHUOI TAT VILLAGE, QUY KY COMMUNE, DINH HOA DISTRICT, THAI NGUYEN PROVINCE

Ha Thi Thu Thủy*, Hoang Quoc Bao

College of Education - TNU

Many ethnic groups inhabit in Dinh Hoa district, Thai Nguyen province. Each ethnic group has some original clans. The Hoangs is one of the few original clans of the local San Chay. A branch of this family, called the Hoang Ngu Giap has long settled and played an important role for the development of all aspects in Khuoi Tat village, Quy Ky commune, Dinh Hoa district, Thai Nguyen province.

Key words: *clans, San Chay, Hoang Ngu Giap*

* Tel: 0912 804549